

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / Общ. ред. Ю.П. Сенокосова. – М.: Прогресс, 1990. – 366 с.
2. Береза Т.А. Поняття інформаційного суспільства, принципи його побудови та складові компоненти // Інформаційне суспільство. Шлях України.– К.: Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. – С. 264-273.
3. Иваненков С.П. Проблемы социализации современной молодежи / С.П. Иваненков. Изд. 2-е, дополн. – СПб., 2003. – 420 с.
4. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность: Лекции и интервью, Москва, апрель 1989 г. / Ю. Хабермас. – М.: Наука, 1997. – 176 с.
- Москаленко В.В. Соціальна психологія / В.В. Москаленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2005 – 624 с.
5. Тоффлер Е. “Третья Хвиля” / Е. Тоффлер. – К.: Видавничий дім “Всесвіт”, 2000. – 475 с.

SUMMARY

The article is devoted to social and philosophical analysis of socialization of an individual in condition of information-oriented society and discovery of peculiarities of indicated process. It is demonstrated that “socialization crisis” typical of transitional society is present in Ukrainian social medium. Re-socialization process, “secondary” introduction of an individual into social medium acts as a basic mechanism under such conditions.

I. B. ПОТАРЕВА

МОБІЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ
РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА В УКРАЇНІ

Актуальною тенденцією сучасності є перетворення людства в глобальну систему, становлення його як соціальної спільноти. При всій своїй суперечливості сучасне людство знаходиться в тісному взаємозв'язку, взаємозалежності і являє собою цілісність. Показником існування і підсилення інтегративних процесів у світі є виникнення глобальних проблем розвитку людства, відмінною рисою яких є їх планетарний масштаб і можливість вирішення цих проблем завдяки колективним зусиллям усього людства.

Філософське осмислення детермінант оптимізації соціального капіталу розвитку людства в Україні ґрунтується на здобутках досліджень В. Андрущенка, О. Бондаренко, В. Беха, Т. Бутченка, В. Воловика, В. Воронкової, О. Горпинич, П. Дергачова, Р. Додонова, О. Донченко, В. Жадька, Л. Кривеги, Н. Крохмаль, В. Ларіонової, М. Лепського, М. Михальченка, Т. Ніколаєвої, Б. Новікова, С. Подмазіна, В. Снежка, В. Тарана, І. Утюж, В. Халамендик, І. Шавкун, І. Чайки та ін.

М. І. Михальченко виділяє три провідні виклики людству. «Перший виклик – зміна форми технологій формування та функціонування влади. ...Другий виклик ... – цивілізаційний конфлікт між старо-новими формами володарювання (економіко-політичними) і новими технологіями (способами) демократичного людського життя...Третій виклик – відновлення військово-політичного протистояння «великих країн» (одні країни великі за економічним потенціалом, інші – за територією і накопиченою ядерною зброєю, треті – за населенням тощо)» [9, с. 18].

Отже, існує потреба в регулюванні міри діяльності реальних та потенційних конфліктогенних чинників розвитку людства. Це можливо досягнути завдяки одному із механізмів соціального капіталу розвитку людства – управлінню, як діяльності з організації суспільних процесів, яка ґрунтується на свідомому використанні властивих їм закономірностей. Соціальне управління в Україні є цілеспрямованим впливом на основні сфери і структури суспільної системи з метою планомірного їх удосконалення і розвитку. Об'єктом такої діяльності є вся система суспільних відносин людства.

Дана форма управління необхідна для досягнення відповідності суб'єктної діяльності людей вимогам об'єктивних законів суспільного розвитку, забезпечення оптимального функціонування і розвитку соціального організму.

«Людство гостро відчуло на собі тиск таких глобальних проблем, як загроза термоядерної війни, питання екології, невідповідність рівнів економічного та культурного розвитку країн, виснаження природних ресурсів, загострення демографічної ситуації, вандалізація культури. Дедалі гострішими стають проблеми наркоманії, токсикоманії, СНІДу» [13, с. 3]. Саме так охарактеризував сучасний стан розвитку людства та України зокрема, Митрополит Київський і всієї України Володимир.

До речі, «ідея встановлення православної єдності закорінена в історичній пам'яті українців і має зміцнюватися спільними зусиллями держави та Церкви» [12, с. 355]. 10.4% громадянам України саме долученність до релігії допомагає орієнтуватися в житті, розуміти хід подій, приймати правильні рішення [14, с. 525].

Існування такої потреби обумовлено формуванням та розвитком ойкуменічного руху, який виник в Європі на початку XX століття і виступає за об'єднання всіх християнських церков. Цей соціетальний рух має на меті виробити загальнохристиянську соціальну програму, яка є універсальною для віруючих, які живуть у різних країнах, з різною соціальною структурою.

І. А. Гобозов пише, що наша епоха є епохою «...глибокої духовної та економічної кризи, яка охопила, власне кажучи, всі галузі суспільствознавства, культуру, мистецтво, літературу, філософію та ін. Це епоха деінтелектуалізації суспільства, епоха шоу, стандартизації та уніфікації» [6, с. 5].

Соціетальною метою суб'єктів суспільних відносин є реалізація свого вродженого потенціалу. У соціетальних відносинах суб'єкт суспільного життя реалізує свій потенціал, використовує всі свої здібності і талант, рухається до повного пізнання своєї природи, себе, своїх переживань. Це прагнення людини в задоволенні соціетальної потреби в самоактуалізації.

І. Г. Утюж наголошує на тому, що «вже ні в кого не викликає сумніву, що при існуючому положенні речей через декілька років буде втрачений контроль над розвитком ситуації у світі. Мова іде про реальну можливість повного руйнування середовища проживання людини, причому не тільки у сфері екології: найглибші кризи, якими охоплене все світове співтовариство, стають причиною тотального розповсюдження депресії, наркоманії, тероризму, руйнується сам устрій людського життя». Дослідниця підкреслює важливість інтерасуб'єктивного, інтерсуб'єктивного та інтерактивного факторів у розвитку особистості для становлення її духовного здоров'я [16, с. 123, 126].

Здійснення соціетального капіталу розвитку людства не є механічним поєднанням процесів, що його складають, а новим якісним утворенням, у якому всі суб'єкти суспільних відносин наслідують єдину мету. Саме цілісність людства є умовою для реалізації соціетальної мети суб'єктів суспільного буття – всебічного і гармонійного розвитку особистості, її оточуючого середовища, соціальної групи, суспільства, людства в цілому.

Г. Улізко переймається через те, що «глобалізація розмие і так ще не повністю сформовану українську національну ідентичність і зашкодить ствердженню українців як політичної нації» [15, с. 289].

Доречним буде з'ясувати ким себе перш за все вважають українці. Так, 51.2 % вважають себе громадянином України, 27.2 % - мешканцем села, району чи міста, в якому живуть, 6.9% - громадянином колишнього СРСР, 6.6% - мешканцем регіону, де вони живуть, 3.1% - представником свого етносу, 3.1 % - громадянином світу, 0.9 % - Громадянином Європи [14, с. 536].

Ми вважаємо, що загальною помилкою є прагнення до створення політичної нації через формування національної ідентичності. Існує потреба у соціетальній нації, тобто духовно єдиній нації, що досягається завдяки цілісності суспільних відносин.

Т. Є. Ніколаєва зазначає, що «в умовах глобалізації почуття патріотизму залишається сильним, але пов'язаним із етнічним, регіональним і культурним фаворитизмом, але не з державним. У цих умовах пробудження етнічного, релігійного, цивілізаційного патріотизму необхідна корекція державної національної політики і відповіді на нові виклики глобалізації» [10, с. 308].

Отже, на сьогодні мова йдеться не тільки про перспективи прогресивного розвитку України і людства в цілому, а й про їх виживання. Взаємопов'язаність та цілісність людства багато в чому

залежить від орієнтації на загальнолюдські цінності, пояснення, розуміння і сприйняття яких стає реальним і можливим завдяки всезагальності їх сприйняття і/або розуміння.

На думку М. А. Лепського, «здатність до виживання зазвичай називають виживаністю. Втрата здатності до виживання або перевищення смертоносними факторами межі виживаності призводить до смерті. А вмирання є процесом руйнування виживаності людини і коли в цьому процесі настає незворотна втрата виживаності, настає смерть» [8, с. 36, 33].

Вживання українців та людства в цілому починається із свідомої спрямованості його діяльності на перетворення соціальних умов із врахуванням існуючих потреб, інтересів, цілей та ідеалів представників людської спільноти.

Важливим є формування і реалізація соціальної ініціативи, участь у вирішенні актуальних соціальних завдань, формування необхідних соціальних якостей та дотримання відповідних соціальних позицій. Соціальна діяльність як джерело виживання є швидкою формою реагування на зміни в соціальному середовищі, на певні трансформаційні процеси. Потреба виживання та прагнення її реалізації суб'єктами суспільних відносин, надають динамізму розвитку людства.

Формування цих якостей і здібностей до виживання в українців пов'язано із набуттям незалежності України. В умовах прагнення до незалежності формується соціетальний капітал розвитку людства в Україні, у потребі українців до самовизначення, визначення форми свого державного існування у складі іншої держави, як це відбувалося протягом тривалого часу в історії України, або як окремої держави. Це шлях до вільного економічного, соціального і культурного розвитку, як колективний вибір своєї єдиної долі.

Б. В. Новіков вважає, що «заради виживання, треба підтримувати унікальність власної цивілізації і припинити виснажуватися, контролюючи чужі справи. ... «програш» скоріше за все прийде зсередини. Курс на деконструкцію цінностей родовой людини з необхідністю веде до падіння його відтворення. Кінець мультикультурної історії цивілізації означає «в кінці кінців» кінець демографічний» [11].

Солідаризуючись з автором щодо непотрібності контролю «чужих справ», ми вважаємо за необхідне активне сприйняття і переробку інформації про особливості розвитку різних соціальних систем з метою самозбереження власної соціальної системи та сприяння у розвитку інших соціальних систем. Самозбереження є соціетальною діяльністю із досягнення індивідуальної (життєстійкості) та видової (розмноження) живучості.

О. А. Агарков доходить висновку, що «мінімізація соціокультурних ризиків в українському суспільстві, а отже, і його інтеграція можлива в контексті виділення низки критеріїв, які мають бути покладені в основу системи моніторингу соціальної ефективності реформ». Серед них можливо виділити такі, як: стратегічність, функціональність, соціальність, суб'єктність та персональна відповідальність, синергетичність, прозорість, своєчасність та державність [1, с. 6-7].

Дані критерії є способами перевірки системи моніторингу соціальної ефективності реформ. А сама система моніторингу соціальної ефективності реформ формується в рамках суспільної практики. Соціетальний капітал розвитку людства в Україні формується в процесі суспільної практики й обумовлює здійснення суспільної практики суб'єктами суспільних відносин. Суб'єкти соціетального капіталу є суб'єктами суспільної практики і здійснюють свідому, цілепокладаючу, чуттєво-предметну діяльність.

П. Дергачов вважає, що «Україна успадкувала чимало проблем, які ускладнюють досягнення внутрішньої консолідованості. Переважно це соціокультурні та етнонаціональні проблеми, що склалися історично. ...Водночас такий розвиток, який забезпечує органічну цілісність держави, не є просто справою часу. Він стає можливим за умови національно-політичного самовизначення громадян, поєднання зусиль еліти та устремлень мас» [7, с. 92].

Тому важливе місце в житті кожного суб'єкта суспільних відносин займає соціальне самовизначення, як шлях до цілісності суспільних відносин українського суспільства і людства в цілому, тобто усвідомлення суб'єктами суспільних відносин своєї соціальної природи, свого місця в суспільстві.

На питання: «хто здатен найбільш ефективно захищати Ваші права та інтереси?», 57.0% українських респондентів відповіли, що родичі та друзі. Також при визначенні рівня довіри фахівцями Інституту соціології НАН України, найвищий Індекс довіри – 4.6 % - отримали сім'я та родичі [14, с. 621].

На думку О. П. Дергачова, «базові перешкоди національної консолідації безпосередньо пов'язані з дефектами моделі розвитку, яка здійснювалася протягом понад півтора десятиліття існування незалежної держави. ...У суспільно-політичній сфері, на зміну колишній ідейній та організаційній монолітності, прийшов плюралізм зовсім не європейського зразка: він не має спільного національного ґрунту і представляє поряд з сучасним, минулий історичний період» [7, с. 92-93].

Плюралізм означає, що все складається із великої кількості рівнозначних ізольованих сутностей, які не зводять до єдиного початку. Він є основою для відмови від єдиної визначальної основи суспільства. Соціетальний капітал у діяльності суб'єктів суспільних відносин здійснюється у вирішенні корінних проблем розвитку людства, відбувається врахування багатоманіття інтересів різних соціальних груп, зіставлення їх позицій із різних проблем суспільного розвитку.

О. В. Бондаренко відзначає: «проблеми, що постали наразі перед народом України, не є винятковими... Специфіка цих проблем у нас полягає хіба, що в тому, що жодному із сучасних історичних народів не доводилося вирішувати такі проблеми водночас, фактично протягом життя одного покоління». Дослідниця пише: «Якщо у 1991 році «ядро» системи цінностей, що належить до структури загальнолюдських цінностей, охоплювало чотири ціннісні характеристики («міцне здоров'я», «матеріальна забезпеченість», «міцна сім'я», «загальний хороший стан країни») ... У 2000 р. ціннісних характеристик було вже сім: «міцна сім'я», «міцне здоров'я», «матеріальна забезпеченість», «благополуччя дітей», «загальний стан країн», «створення у суспільстві однакових можливостей для усіх», «цікава робота» [3, с. 226, 204-205].

Така трансформація уявлень щодо ціннісної основи розвитку українського суспільства передбачає поступове формування та функціонування відповідальності українців за власну долю, долю рідних, близьких, України, людства в цілому. Відповідальність у здійсненні соціетального капіталу як основи діяльності в розвитку людства представляє діалектичну єдність дисципліни та самодисципліни, організації та самоорганізації в життєдіяльності суб'єктів суспільного життя, вміння передбачати результати власних дій та критичне відношення до самого себе.

П. І. Гнатенко зазначає, що «українець – це людина «малих груп», у якій він безпосередньо вростає і в яких він зі знанням справи діє. Сім'я, громада для українця означають більше, ніж абстрактні групи однодумців. Що ж стосується Росії, то там, навпаки, ідейні однодумці, що розкидані майже по всій Землі, стимулюють до дій» [5, с. 54].

Однодумство проявляється у спільності певних поглядів, думок, переконань. Воно народжується в малій, контактній соціальній групі, яка являє собою таке соціальне утворення, між всіма членами якого є безпосередні контакти. Це властиво українській культурі та менталітету. Формування безпосередніх контактів кожного з кожним є групоутворюючою ознакою, яка перетворює малу групу в соціальну спільноту, члени якої мають розвинуте почуття належності до неї.

Я. Ассман пише: «Кожна культура утворює дещо, що можна назвати її «коннективною структурою». Те, що пов'язує індивідуумів в ... «ми», і є «коннективна структура» загального знання уявлення про себе, яке спирається, по-перше, на підкорення загальним правилам і цінностям, по-друге, на повідомляючи обжите минуле. Основний принцип будь-якої коннективної структури – повторення» [2, с. 15-16].

На нашу думку, українському суспільству властива така соціетальна структура, яка являє собою специфічну систему цінностей, норм і правил. Вона є бар'єром для проникнення небажаних тенденцій із зовнішнього середовища. Соціетальність такого утворення в тому, що єдина система цінностей дозволяє кожному відчувати себе частиною єдиного цілого і визначити свою роль, свою відповідальність, формує почуття спільності.

Т. Воропаєва переконана, що «побудова в Україні правового громадянського суспільства на засадах демократії, гуманізму, ринкової економіки, політичного і культурного плюралізму, вимагає не тільки захисту національної незалежності, державного суверенітету і територіальної цілісності України, але й реалізації національних інтересів та загальнонаціональної єдності українців. Надзвичайно важливим у цьому плані є залучення широких верств населення в процес демократичних перетворень, подолання духовної відчуженості громадян від своєї держави...» [4, с. 60].

Дійсно, для розвитку українського суспільства важливим є залучення широких верств населення в процес демократичних перетворень. Відповідно до результатів соціологічного дослідження, проведеного у 2010 році, тільки 16.4% опитаних задоволені розвитком демократії в нашій країні. Суб'єкти соціального капіталу відкривають простір самоуправління суспільства, створюють умови для розвитку ініціативи громадян, представницьких органів влади, партійних і суспільних організацій, трудових колективів, створюють механізм демократичного виявлення і формування інтересів і волі всіх класів та соціальних груп, їх погодження.

Таким чином, українська специфіка соціального капіталу детермінована формуванням суб'єктності незалежної України. Самобутність України формувалася фрагментарно у складі різних держав, але отримала цілісність у незалежності. Соціальний капітал України здійснювався у сферах суспільного буття в дискретній діяльності конкретних людей. Діяльність заради людства повинна бути згармонізована з діяльністю заради сім'ї, друзів, країни, в якій живеш, та заради себе, тобто поєднання діяльності «для-інших», «для-себе», «для-всіх».

Формування цілісності незалежної України відбувається у державотворенні та розвитку громадянського суспільства. Розвиток українського суспільства в цілісності людства здійснюється у необхідності узгодження відносин із стратегічними партнерами у вирішенні глобальних проблем розвитку.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Агарков О. А. Критерії моніторингу стану інтелектуального капіталу державного управління / Олег Анатолієвич Агарков // *Нова парадигма : журн. наук. праць / голов. ред. В. П. Бех.* – Вип. 65, Ч. 2. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 3–9.
2. Ассман Я. Культурная память: Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Ян Ассман ; пер. с нем. М. М. Сокольской. – М. : Языки словянской культуры, 2004. – 363 с. – (Studia historica).
3. Бондаренко О. В. Сутність, історія та сучасність української та західноєвропейської економічної ментальності / Ольга Валеріївна Бондаренко. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2005. – 254 с.
4. Воропаєва Т. Український досвід спільного згуртування та типові ідентифікаційні практики: теоретико-методологічні аспекти / Т. Воропаєва // *Український досвід спільнотного згуртування : матеріали міжнар. наук. конф., 26 жовтня 2006 р.* – К. : КНУ, 2006. – С. 60–73.
5. Гнатенко П. І. Український національний характер / Петро Іванович Гнатенко. – К. : ДОК-К, 1997. – 116 с.
6. Гобозов И. А. Куда катится философия : от поиска истины в постмодернистскому трёпу : (философский очерк) / Иван Аршакович Гобозов. – М. : Савин, 2005. – 199 с.
7. Дергачов О. П. Партнерський потенціал України: становлення і реалізація : [монографія] / Олександр Петрович Дергачов. – К. : [Парламентське вид-во], 2009. – 496 с.
8. Лепский М. А. «Свет» и «тьень» социальной перспективы / Максим Анатолійович Лепський. – К. : Молодь, 2000. – 407 с.
9. Михальченко М. І. Модернізація освіти України в цивілізаційно-ціннісному контексті / М. І. Михальченко // *Вдосконалення методології соціального пізнання, змісту та методики викладання філософських дисциплін на гуманітарних факультетах ВНЗ : матеріали Міжнар. наук.-теор. конф., 21-22 квітня 2011 р.* – К. ; Запоріжжя : КСК-Альянс, 2011. – С. 16–18.
10. Николаева Т. Е. Патриотизм в эпоху глобализации / Т. Е. Николаева // *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції з питань патріотичного виховання молоді, 02-03 грудня 2010 р.* – Запоріжжя, 2010. – С. 306-308.
11. Новиков Б. В. Почему Россия? [Электронный ресурс] / Борис Владимирович Новиков. – Режим доступа: <http://www.proza.ru/2011/02/06/665>.
12. Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. – К. : НІСД, 2009. – 655 с.

13. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи : [кол. моногр.] / Г. В. Щокін, М. В. Попович, М. С. Кармазіна та ін. ; за заг. ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого ; авт. передм. Л. М. Кравчук. – К. : МАУП, 2000. – 384 с.
14. Українське суспільство, 1992-2010 : соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : [Інститут соціології НАНУ], 2010. – 636 с.
15. Улізко Г. Вплив соціокультурних процесів глобалізації на Україну / Г. Улізко // Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформації держав та громадянського суспільства, 21-22 мая 2010 г. : матеріали III-й Міжнарод. науч.-практ. конф. – Одеса, ВМВ, 2010. – Т. 1. – С. 287-289.
16. Утюж І. Г. Духовний кризис сучасного людини / І. Г. Утюж // Культурологічний вісник : наук.-теор. щорічник Нижньої Наддніпрянищини. – Запоріжжя : Просвіта, 2010. – Вип. 25. – С. 123-126.

SUMMARY

Ukrainian specifics of societal capital is determined by the formation of subjectivity of independent Ukraine. Originality of Ukraine was forming fragmentary as a part of different states, but it received integrity in independence. Development of Ukrainian society in the integrity of the mankind is in need of coordination of relations with strategic partners in addressing the global challenges of development.

Е.В.СУХАРЕВА

СОВРЕМЕННАЯ МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА: ФИЛОСОФИЯ ПОСТКРИЗИСНОГО ПЕРИОДА

Финансово-экономический кризис 2009-2009 годов и последующий за ним период политических и практических шагов по его преодолению *актуализировал* интерес к концептуализации посткризисного периода, выяснению логики и смысла экономической деятельности в это время. В мировой экономике начался очередной переходный этап. Необходимость изучения посткризисных периодов для познания и преобразования социума продиктована тем, что именно в экстремальные, переломные или переходные периоды обнаруживается сущность скрытых «*пружин*» экономической активности социальных субъектов. И именно в такие периоды разрабатываются модели и стратегии дальнейшего развития, принципы и пределы допустимых рисков в том числе и в экономической сфере. В этот период происходит выяснение причинного комплекса самого кризиса, реальных возможностей его недопущения и установок мышления социальных субъектов, спровоцировавших экономический коллапс в современном социуме. Касаясь *степени разработанности* исследуемой темы, то отметим, что анализ причин последнего экономического кризиса, проблем функционирования посткризисного социума дается в исследованиях таких ведущих международных, государственных и независимых экспертов и центрах как Джим Ён Ким (World Bank – Всемирный Банк) [3;6], Кристин Лагард и Оливер Бланшар (IMF - Международный Валютный Фонд) [4], А. Баронин (директор аналитической группы Da Vinci, Украина) [7], нобелевский лауреат по экономике Джозеф Стиглиц [2] и ряда других экономистов и центров, что позволяет нам, опираясь на эти исследования, выяснить логику развертывания мировой экономики на посткризисном этапе. Поэтому *целью* написания данной статьи выступает осмысление философии экономического бытия современного социума в его переходе от кризиса к стабильному функционированию и развитию.

Итак, что же характерно для осмысления посткризисного экономического бытия? В проблемном поле посткризисных экономических изысканий можно выделить следующие основные темы:

1. Анализ причин кризиса и в частности, *спекуляций*, которая выступает составляющей современной экономической деятельности и установкой экономического мышления.
2. Поиск постспецифического восстанавливающего механизма экономического роста.